

Ermənilərin müsəlmanlara, xristianlara və yəhudilərə qarşı soyqırımı

KİPR VƏ ERMƏNİLƏR

racı, Yuxarı Saral, Aşağı Saral və Goraxı kəndlərinə hücum çəkərək, bu yaşayış məntəqələrini dağıdıb, talayıb, yandırdılar.

Ermənilərin bu cür fəaliyyətlərinin şahidi olan ingilis qəzetçisi Scotland-Lidel 30 yanvar 1919-cu il tarixində Tiflisdə dərc olunmuş məqaləsində tam haqlıydı: "Daşnak üçün öldürülmüş erməni daha əzizdir. Ermənilərin ölüsü qalxıb deyir ki, mən özümlə ölməmişəm, mən öldürmüşəm".

Ermənistan-Gürcüstan saşında ermənilər Tiflisə yaxınlaşmışdılar, bununla belə 1920-ci ilin payızında Kazım Qarabəkir paşanın daşnakları öz "köhnə" mövqelərini tutmaq üçün əks-hücum keçdiyi zaman ermənilər gürcülərdən yanacaq yardımı istəmişdilər.

Xoroşenko sonra qeyd edir ki, 1918-ci ilin rumi təqvimlə 8 (miladi 21) mayında Türk ordusu Karsak kəndinə ayaq basan kimi ermənilər qaçmağa başladılar. Qaçarkən də, əvvəlcə, yəni saat 5-də, əsir alıb düşərgədə saxladıkları müsəlmanları xəncərlə və tüfənglərlə öldürdükdən sonra, ölümləri yığıqları evlərin damlarına da onların üzərlərinə yıxdılar. Bəzi cəsədləri də çuxurlara atdılar, üstlərinə kirec tullayıb, qalan yağı töküb yandırdılar.

İndi də ermənilərin dezinformasiyası və təbliğati nəticəsində yaranmış anti-türk atmosferinə münasibətdə gerçəkləri Kutais valisi Cuaşvili-dən eşidək: «Türklər kəsirlər, öldürürlər» deyə şayiələr çıxır, mən sizə bəyan edirəm ki, bu doğru deyildir.

Türk hökuməti və türk əsgərləri öz işi ilə məşğul olanlara heç bir şey etməz və ilişməz. Mal və mülklərini də mühafizə edərkən onlara yardım edər. Əhalinin yerlərinə gəlməsini, sahibsiz qalan evlərdəki əşyasına sahib olmasını və sahibsiz qalan evlərin zay (xarab) olmağında olduqunu Türk Hökuməti bizə bildirir...

Son alman taqımı Tiflisdən çəkilən kimi Ermənistan Gürcüstana ərazi iddiası ilə savaşa başladı.

Gürcüstanın "Versiya" qəzetində (17-18 dekabr 2008-ci il) dərc olunan məqaləyə və 1918-ci ildə Qafqaz bölgəsində olan alman qüvvələrinin baş komandanı baron Kress Kresenştaynın "Mənim Qafqaz missiyam" adlı kitabındakı (Tbilisi, 2004, alman dilində, səh.108) xatirələrinə əsasən isə məlum olur ki, 1918-ci ilin dekabrında ermənilər Borçalıdakı Yekaterini kəndi (Kresenştaynın təbircə: Katerinenfeld - indiki Bolnisi(İ)) ərazisində 400-dək dinc alman əhalini də səbəbsizcə öldürmüş və kəndin qırağında bir quyuya basdıraraq gömmüşlər.

(Ardı var)

Tanınmış araşdırmaçı yazar Xaqani İsmayilin "Ermənilərin müsəlmanlara, xristianlara və yəhudilərə qarşı soyqırımı" kitabı bədnam qonşumuzun bütün yalanlarını ifşa edən, onların xislətini ortaya çıxaran və bir çox tarixi faktlara işiq tutan ən mükəmməl vəsaitlərdən biridir. Müəllifin böyük zəhməti hesabına 3 dildə - Azərbaycan türkcəsi, rus və ingiliscə çap olunan kitabın, xüsusən də bütün dünyanın diqqətini Qarabağa yönəldiyi indiki ərəfədə, geniş yayılmasına ciddi ehtiyac duyuruq. Odur ki, AMEA Tarix İnstitutunun və İnsan Hüquqları İnstitutunun rəyi və tövsiyəsi ilə nəşr olunan bu kitabın "Hürriyyət" qəzetində hissə-hissə dərcinə qərar verdik. Buyurun, oxuyun.

(Əvvəlki ötən saylarımızda)

İldə erməni xalqına qarşı soyqırım, Türk rejimi tərəfindən təşkil olunmuş şəkildə gerçəkləndirilmişdir" - qənaətinə bəyan etdi.

"BBC 6 Temmuz (iyul) 1987-ci il tarixində İsrail İstiqbarat Təşkilatının bilgisinə dayanaraq Kıbrısdə, Trodos dağlarındakı düşərgələrdə, ASALA-ya mənsub erməni terrorçularının təlim gördüyü xəbərini yaymışdır. Xəbərdə, Güney Kıbrısdakı düşərgələrdə 700-ə yaxın erməni, kürd və kibrıslı rum terrorçunun öyrətdiyi, ASALA-nın Suriyadakı bir neçə düşərgəsini Güney Kıbrısa daşdıdığı, bu düşərgələrə maddi dəstəyi təmin etmək məqsədi ilə Erməni Milli Hərəkatının Lefkoşaşın Rum kəşimində, Afina və Tripolide iribat (xəbər) və bağlantı şöbələri qurduğı da bildirilir".

Kıbrıs Rum Yönetimi Ermənistan Respublikası ilə yüksək səviyyədə əlaqələrə malikdir və strateji tərəfdaşlıq etməkdədir. "Yunanistan hərbi məktəblərində çox sayda erməni zabitləri yetişir və bu zabitlərə əsgəri təhsilləri öncəsində Güney Kıbrısdə yunan dili öyrədilir".

Güney Kıbrısdə ermənincə radio verilişləri yayınlanır və "Paros" dergisi (həm də rumca) nəşr olunur.

"Kıbrıslı rumların dəstəyi ilə adada Erməni Gizli Qurtuluş Ordusunun düşərgələri fəal durumdadır. 17 türk diplomatına sui-qəsd yaparaq öldürən bu terrorçu qurumun mindən çox terrorçu üzvü vardır".

Güney Kıbrıs parlamenti 25 aprel 2002-ci il tarixli toplantısında "Erməni soyqırımı" nı anma tədbiri təşkil etmiş, həmin parlamentdə erməniləri təmsil edən Petros Kalayçıyan da hər bir erməni adından təşəkkürünü bildirmişdir.

Güney Kıbrısın bütün partiyaları da eyni mövqedən dayanaraq, 1915-ci il hadisələrində türkləri ittiham platformasından çıxış edirlər.

Ermənilərin yüzillər boyu türklərə qarşı yaptığı soyqırımlar, yunanların 1919-1922-ci illərdə Anadoluda Türkiyəni işğal etməyə çalışması ilə bağlı tökdüyü türk qanı və rumlarla yunanlıların 1963-1974-cü illərdə Kıbrıs türklərini qətləmə uğratmaları azmış kimi Yunanistan-Güney Kipr-Ermənistan üçlüyünün yüksək siyasi, hərbi işbirliyində təbib ki, yəne də əsas məqsəd türklərə qarşı yeni fitnə-fəsadların, köhnə və təzə iddiaların planlanmasıdır.

Bunların yürütdüyü anti-türk, anti-islam siyasətin qarşı-

lığında bəzi müsəlman ölkələri (Livan, Fələstin, Suriya) və o cümlədən, Ermənistan-Yunanistan-İran siyasi üçlüyünə qatılmış (17) cənub qonşumuzun mövqeyi təəssüf doğurur.

GÜRCÜSTANDA ERMƏNİLƏRİN TÖRƏTDİYİ SOYQIRIM VƏ SALDIRILAR

Tarixi bəlgələrə görə, 1890-1909-cu illərdə Osmanlı ərazisindəki Ərzurum, Kaysəri, Yozqat, Çorum və b. yaşayış məskənlərində üsyan edən ermənilərin bir hissəsi öncə Qafqazda təlim aldıqdan və Osmanlıya keçərək fitnə-fəsad, üsyan törətdikdən sonra da geri qaçmış, bunların arxasınca da yerli ermənilər terror aksiyalarına keçmişlər.

Daşnakların o zamankı haşırılığını təsəvvür etmək üçün bildirik ki, hələ 1892-ci ildən etibarən milli ordu qurmaq yolunda təcili tədbirlər gören erməni liderləri, artıq 1905-ci ildə, Qafqazdakı ilk açıq silahlı toqquşmalar zamanı 100000 nəfərlik etnik ordu yaratmağa nail olmuşdular. "Ermənilər hələ 1903-cü illərdə Batum limanında bomba partlatmış, bir neçə qatar qəzası, küçə qarışıqlığı, gətdikcə artan soyğunçuluq olayları, daha sonra isə bir neçə siyasi sui-qəsd gerçəkləşdirmişdilər".

Ermənilərin 1917-ci ilin dekabrından 1918-ci ilin 8/21 mayınadək Axalkələk bölgəsinin müsəlmanlarına necə qan uddurması haqda rus hərbi hekimi, memuarçı Xoroşenko belə yazır: "Keçən il noyabrın sonunda Ağbabalı 8 müsəlman yerlilərdən ot almaq üçün Boqdanovka kəndinə gəldi. Bundan xəbər olən Xocabəy kəndinin erməniləri dərhal həmin səkkiz müsəlmanın ətrafını sararaq xəncərlə onları üzərinə hücum etdilər. Dördünü öldürərək, gözlerini oydular, dillərini kəsdiilər. Nəhayət cəsədlərə çeşidli işgəncələr yapırdıqdan sonra digər dördünü də silahla öldürüb cəsədlərini Ağbabalılara təslim etdilər. Xəncərlə öldürüdükləri dörd cəsədi də yandırdılar.

1918-ci ilin yanvarında ermənilər islam kəndlərinə hücum etməyə başladılar. Əvvəl "Silahlarınızı bizə təhvil versəniz, sizə bir şey etmərik" deyə onları aldatmağa başladılar. Müsəlmanlar ermənilərin si sözlərinə inanaraq silahlarını

təslim etdilər. Ermənilər müsəlmanların silahlarını aldıqdan sonra bu kəndləri yandırdı- dağıtdılar: Tospiyə, Kokiye, Zəriyan, Tonokan, Kulilis, Pankana, Soqoma, Kuvasi, Alovezya və Gümris. Bu kəndlərin üzde olan bütün qida və əşyalarını götürdülər. Kənd əhalisinin bir hissəsi dərhal öldürülərək, qalan qadın və kişilər əsir kimi Axalkələk qəsəbəsinə aparıldılar... Aclıq və ərəkəbdən əsir müsəlmanlar arasında tif (brüşnoy) [qarın yataqlığı - X.I.] xəstəliyi peyda oldu. Həkimlərin əsirləri zəruri qidalandırma və təmizliyə şərait yaradılması barədə müraciətini ermənilərin qəbul etməməsi müsəlmanların qırılmasına səbəb oldu. Kimsə bu müsəlmanlara yardım edə bilmədi".

Abastuman və Borcam bölgələrindəki hadisələr haqda rus zabiti Matoyev 17 aprel 1918-ci il tarixli məruzəsində deyir: "Ermənilər, əmrə və qiyadlara uymayaraq bir neçə müsəlman kəndini yandırdılar, fəilləri (suçuları - X.I.) bulunmadı. Abastuman və Borcamdan teleqraf və telefon kəsildi. Bir tərəfə çıxmaq olmur. Kəndlər bizdən imdad istəyir, bizdə imdad yox".

Türk müəllifi Veysel Eroğlu da "Erməni mezarlığı" kitabında (7: s. 200) qeyd edir ki, 1 may 1918-ci ildə Axalkələk çevresindəki Asaraça, Danqai, Mula-niç, Morcahit, Padiğna, Havur və Kumrus kəndləri ermənilər tərəfindən yandırılaraq, əhalisi də qılncdan keçirilmişdir.

Qafqaz respublikaları istiqbalıyyət elan etdikdən sonra, Borçalı, Qori bölgələrini və hətta Tiflisi "Böyük Ermənistan" nın bir hissəsi kimi "gördüklərindən" 1918-ci ilin yay və payızından Borçalıda məskunlaşmış ermənilər ayağa qalxdılar: buradakı Şulaver erməni kəndindəki silahlı çetələr azərbaycanlılar yaşayan İmir, Sa-